

no s'hagués consumat des d'un milenar d'anys almenys, i abans del moment llunyà en què la nostra L inicial va quedar definitivament amb el timbre de *ll*. Són, doncs, ben poques, i ben petrificades, les excepcions.

Mentre no sortim d'aquesta esfera l'etimologia *LACUS* salta a la vista, i ja no cal entretenir-s'hi. Hi ha, però, altres accs. que ja s'aparten un poc més, d'altres molt més. I com més ens apartem d'això, creixen més i més els dubtes etimològics, i tot seguit ja cal precisar i donar explicacions.

Primerament en certes zones occidentals del nostre domini lingüístic el mot es presenta amb el significat de 'cup', 'trull', coincident amb el del cast. *lagar*, però ja des de tan antic i en zona on l'indigenisme és tan segur, a l'Urgellet, que és evidentment amb caràcter autòcton: «l'alberch d'En Aleu del Ges fa --- dues justies de vi de *lach*», doc. referent als pobles de l'extrem Oest de la Serra de Cadí —Cerc i lo Ges—, al *Spill* del Vescomtat de Castellbò (any 1518, f° 104r). Els diccs. valencians que forneixen matèria de primera mà, donen *llach* com a sinònim de *trull* definit «lagar» (Escrig 1851, MGadea), i Giner i March ho confirma plenament, si bé després d'una enquesta detinguda resulta que a Carlet distingeixen el *llac*, on es recull el suc del raïm, del *trull* que el premsa (1955).¹

La presència des d'Andorra, fins a Alcoi almenys, prova que aquí no ens podem refiar de mossarabisme, sinó comptar amb una llarga llenca occidental dins el nostre domini, des dels Pirineus fins al Migjorn: se superposés o no, en aquesta part, amb fets coincidents del mossàrab; i sense intrusió castellana; car també per a les muntanyes occidentals del CpTarr. comptem amb la descripció que Ed. Toda va passar al DAG: «*llac*: bassa d'obra, amb la part superior ampla i oberta, per a fabricar vi i exposar-lo a la influència atmosfèrica».

Havent-hi també *lagar* en castellà, mot constant i general que consta des del S. xi (*lacare* en b. ll. lleonès, doc. de 1098), hem d'admetre l'exactitud de l'àrea que establí Jud (ZRPb. xxxviii, 1917, 48-9, cf. 57): sard-occità-basc-val.-castellà. Vaig afegir-hi precisions en el DCEC (LAGO), i conjecturar amb probabilitat que «*lago existiera en el sentido de 'lagar' en castellano arcaico, pues de ahí parece derivar el adjetivo (*viga*) *lagar* del *Cid*, que en J. Ruiz, 200a, ya está convertido en *viga de lagar*».² Car el ll. *LACUS* no sols era 'dipòsit de líquids' sinó que ja designava especialment el cup de vi o el trull de vi («*calcatatorium*»), o d'oli («*torcular*»), segons el CGL iv, 358.47; i d'aquí vénen el basc *lako* «lagar de vino» (Lapurdí, Baixa Navarra i Sule: Schuch., *BhZRPb.* vi, 44 i cf. els seus nombrosos derivats onomàstics en Mitxelena, *Apell.*, § 387), llgd. *lac* id., i arag. *laco* «noque o fosa de piedra en que se cristaliza el caparrós» (Borao).

Ara bé, amb això s'entrecrua la qüestió, plantejada per Jud, de si hi ha -c- intervocàlica o -cc-, en els mots romànics d'aquest significat. Car si les formes basques, les aragoneses, i les cat-llgd. amb -c final, no permeten garantir res en aquest punt, el sard logud. *laccu*, que

no sols és un cup de pedra per trepitjar el most, sinó també 'bressol', parteix d'una base amb -cc-; i el fet de pronunciar-se encara amb -k- sorda, *laku*, a la part central, a la zona Nuoro-Bitti, on també significa 'obi' («backtrog»), assegura del tot la sorda originària. Amb raó posen de relleu Rohlfs (*Litbl.* XLVII, 360-1), i ja Jud, que ja consten variants amb *cc* en ll. vg., a l'*Appendix Probi* i en glosses força antigues; que, de passada, documenten des d'aleshores accs. continuades en romànic: «*laccus*: piscina, lacus», CGL II, 585.34; i, en una glossa de Placidus, «*lacus*: exceptoria in quae [notem el pl.] aqua decurrit; et scribitur unā c», CGL v, 112.2.

El cas és que la -kk- existia en grec, on és un mot clàssic i del grec de totes les èpoques, si bé allà no expressa les nocions hidrogràfiques que té en llatí; i en totes dues llengües són mots hereditaris, no manlevats l'un de l'altre (cf. Pok., *IEW*, 653 amb altres famílies indoeur.): *λάκκος* és 'cisterna, dipòsit d'aigua' («réservoir»), en Aristòfanes i Demòstenes; és, si fa no fa, el mateix que *lagar* 'cup' o 'trull' en Makhon, còmic contemporani d'aquells, i en Xenofont («sorte de cellier pour garder le vin ou l'huile»); i ja apareix repetidament en Heròdot, adés com a «étang où l'on gardait des oiseaux aquatiques» adés en general «creux, trou, fosse», accs. aquestes últimes no estranyes a fonts romàniques medievals, potser de lleonès i en tot cas de francès antic.³

Fóra, doncs, perfectament possible, per una banda, que aquesta -cc- s'expliqués per una influència del grec sobre el seu parònim itàlic, exercida en llatí vulgar; i també és concebible que es tracti d'una reduplicació espontània del llatí (recordem els fets del tipus *CUPA/CUPPA*, *MICA/MICCA*, *PUTA/PUTTA*, *PLATUS/PLATTUS* etc., cf. *TopHesp.* II, 134 i els corresponents articles d'act), o de la influència d'una altra llengua imprecisada: tant Jud, com el DCEC i Rohlfs deixàvem totes tres portes obertes, si bé jo inclinant-me cap a la primera, i Rohlfs a la segona; ara tampoc no ens podem pronunciar resoltament, per més que em sembli que l'hellenisme no és gaire convincent que basti en mots d'aquest ram semàntic; i solament veig clar que és increïble en això una propagació de la sorda des d'un cultisme llatí o des de la posició final (que és al que sembla decantar-se el FEW), i que també fóra perillós d'equiparar-ho al cas del fr. *bette* (*bleta* etc.), que sembla acontentar Rohlfs, car els noms de planta són sempre propensos a cedir al cultisme.

Si l'aplicació a aquestes accs. no hidrogràfiques ja suscita vacil·lacions i escrúpols, que es poden pal·liar o llevar, sense apartar-nos de la unitat bàsica del mot; els dubtes sobre això es tornen ben seriosos quan passem als apartats semàntics III i adhuc el II. ¿*Llac* 'llot' ve de *llac* 'estany' o *LACUS* 'bassa'? Ara bé aquest *llac* és el que és verament viu en el Princ., general en tot aquest territori; i si bé sembla haver-se perdut en balear i valencià és perquè allà l'ha substituït el seu derivat *llacor*; ho veiem així que sortim de la capital tirant cap al Nord o NE. o cap al Ponent o Nordoest fins a la mateixa Vall d'Aran, on encara tenim *lák*